

formaliter magis voluntarius substantia-
liter: ergo dum actio est distincta , actus
est substantialiter *equivalenter* magis vo-
luntarius.

60 Obje 8. *A*què se habet ad liber-
tatem necessitas, ac impossibilitas: ergo
sicut vtraque *a*què se habet ad liberta-
tem , *a*què se habebit ad voluntarieta-
tem. *R*esp. Conces. ant. neg. conseq. quam
arguens etiam debet negare: quia neces-
sitas actus non opponitur cum volunta-
riete actus: & impossibilitas actus op-
ponitur cum voluntariete actus: quia
actus non potest oriri à voluntate, dum
est impossibilis: ergo stat bene, necessita-
tem, & impossibilitatem *a*què se habere
ad libertatem, quæ est potestas ad vtrum-
que extrellum cum eo, quod non se ha-
beat eodem modo respectu voluntarie-
tatis. Adde, quod diximus ad obiect. 4.
*S*xpè contingere, actum esse magis libe-
rum, & minus voluntarium: quia ut dixi-
mus, magis voluntarius est actus elicitus
cum inclinatione in oppositum; quam eli-
citus sub libertate in *æ*quilibrio : & es-
set minus liber : quia esset
sub minori liber-
tate.

SEC-

SECTIO VI.

*D*e divisione voluntarij in se, & in causa;
directi, & indirecti, formalis, &
interpretativi.

61 **H**æ quæstiones ad res mo-
rales perutiles, dum Scho-
lasticum agimus, tractati
non possunt ea dignitate , qua deberent;
aliqua tamen dicemus. Voluntarium *in se*
est, quod *in se* ipso terminat actionem,
vel imperium voluntatis. Hac ratione
volitio deambulandi est *in se* voluntaria:
quia *in se* terminat actionem voluntatis,
& deambulatio est voluntaria *in se*: quia
in se terminat imperium voluntatis. Vo-
luntarium *in alio*, seu *in causa* est, quod
licet *in se* non terminet actionem , nec
imperium voluntatis, continetur tamen
in causa, vel extremo volito : quia causa
cum illo eventu connectitur. Hac ratio-
ne ebrietas , & *æ*gritudo sunt voluntatæ
in potu, & comedione immoderatis: re-
quiritur tamen, quod cognoscatur con-
nexio causa cum eventu , ut iste sit vo-
luntarius, & imputabilis. Hac ratione non
est imputabilis ebrietas , nec iactura sa-

E2

lutis

litis in comedente , aut bibente , si non prænosceret illum damnum eventurum , aut saltem prædeter dubitet de tali danno . Hæc conclusio est omnium : quia quomodo erit voluntaria , & imputabilis coniunctio causæ cum effectu , si non cognoscatur connexio cum effectu ? quia de ratione voluntarij est , quod procedat à voluntate , ut cognoscente ; damnum vero , quod non prævidetur in causa , non provenit à voluntate , ut cognoscente : quia respectu illius similiter se habet voluntas , ac si non cognosceret , & ita egreditur mediata à voluntate , ac si in voluntate nulla præcessisset cognitio . De hoc plura dicemus sequenti disput .

62 Obijc. 1. Prævisio effectus in causa , neque auget , neque minuit vim causæ ad inducendum effectum : ergo , qui voluntariè ponit causam , voluntariè ponit effectum ; et si non prævideatur in causa . Prob. conseq. quia causa causæ est causa causati per illam . Sed causa existit à voluntate , & æquè existit à voluntate , sive cognoscatur , sive non cognoscatur effectus : ergo effectus existit à voluntate . Confirm. Ut effectus sit volitus in causa , sufficit , quod sit volitus volitione , quæ solùm terminetur ad causam : ergo suffi-

cit , esse cognitum cognitione , quæ solùm terminetur ad causam . Prob. conse. Quia non magis est de ratione voluntarij esse cognitum , quam volitum . Resp. dist. ant. non auget , neque minuit vim causæ immediate , conc. ant. vim causæ mediata , nego ant. & conseq. Ad prob. dist. mai. causa causæ est causa purè physica causa . ti conc. mai. est causa intentionalis causati subdist. si præcedat cognitio effectus , conc. mai. si non præcedat , nego mai. & permis. min. nego conseq. Itaque effectus ille existeret mediata à voluntate , ut à causa purè physica ; non vero ut à causa intentionalis : quia ita procederet à voluntate effectus , ac si nulla præcessisset cognitio effectus . Ad confirm. Dist. ant. ut sit volitus in causa sufficit , quod sit volitus volitione , quæ solùm terminetur ad causam formaliter , conc. ant. quæ solùm terminetur ad causam tam formaliter , quam interpretativè , nego ant. & conseq. Ad probat. iuxta subiectam materiam , dist. ant. Non magis est de ratione voluntarij esse cognitum , quam esse volitum , sive formaliter , sive interpretativè , conc. ant. quam esse formaliter volitum , nego ant. & conseq. Itaque ut effectus sit voluntarius non requiritur , quod formaliter sit volitus ; sed

sufficit, quod sit virtualiter, interpretati^ve volitus, & non potest esse interpretati^ve volitus, nisi cognoscatur: quia nihil volitum, quin præcognitum: & tamen est virtualiter, interpretati^ve volitus eo ipso, quod causa ponatur cognita connexione causæ cum effectu: quia hoc ipso volens causam prudenter creditur velle effectum, ad quem per se ordinatur causa, & eadem volitio invariata physice, moraliter variatur ex præcedentia cognitionis: quia si non præcedat cognitio, effectus solum est volitio formalis causæ, & si præcedat cognitio effectus, est etiam volitio interpretativa effectus.

63 Obje^ct. 2. Plures sunt easus, in quibus imputatur effectus non prævisus in causa. Sed non imputatur, quod non est voluntarium: ergo ut sit voluntarium, non requiritur, quod prævideatur in causa. Prob. mai. i. ex D. Thom. 1. 2. q. 20. art. 4. Si eventus sequens non sit cognitus, & per se sequitur ex tali actu, & in pluribus secundum hoc eventus addit ad bonitatem, vel malitiam actus. Hac ratione dicit addere ad bonitatem contionantis fructus audientium: & si quis percuteret, morte non sequuta, non contraheret irregularitatem, secus morte sequuta 2.

Dan-

Danti operam rei illicite imputatur homicidium: quia incurritur irregularitas, & si homicidium non prævideatur. Sed non imputatur, quod non est voluntarium: ergo. Mai. est D. Thom. 2. 2. q. 64. art. 8. Et in decretis dist. 50. Inducuntur plures canones, quibus homicidia casualia puniuntur, si dent operant rei illicite: homicidia autem casualia sunt homicidia non prævisa. Sic 1. Dilect. & cap. significasti. Si equitans sine licentia, casu occideret aliquem, incurriteret irregularitatem. Et clericus casu occidens alium in venatione.

3. Quia occidenti virum imputantur damna uxoris, & filiotum, & tenetur ad illa resarcienda, & si non prævideantur: ergo ut effectus sit voluntarius, non requiritur, quod prævideatur in causa.

64 Hic plura miscentur ad questio- nes morales. Resp. Dist. mai. Imputatur ad pœnam effectus non prævisus in causa, permitto mai. imputatur ad culpam, neg. mai: & dist. min. non imputatur ad culpam nisi voluntarium, conc. min. non imputatur ad pœnam, neg. min. & cons. Ad prob. D. Tho. dicit, eile voluntarios effectus sablequatos; et si non prævideantur certò futuri, modo probabiliter, & dubitative prævideantur. Itaque ut com-

F 4

mme.

muniter dicunt AA. apud Suarez , & Castropalao. Nom imputatur homicidium etiam danti operam rei illicitæ , si non prævideatur: & consequenter, nec incurritur irregularitas. Ad 2. dist mai. Imputatur homicidium , & incurritur irregularitas , et si homicidium non prævideatur nec certo , nec probabiliter , nec dubitativè saltem in confusio, neg. mai. Si non prævideatur præcisè certo , concedo mai. & concessa min. neg. conf. Itaque ut homicidium , & irregularitas imputatur , est necessarium , quod sit voluntariū: quia quod non est voluntarium , non imputatur. Distinguunt tamen Canones inter homicidia casualia , & non talia: Diversitas est inter AA. in declarando , quænam sint homicidia casualia. Castropal. disp 6. de Censuris, punct. 15 num. 1. dicit, infilgentem vultus , ex quo mors plerumque sequitur , si sequatur , vocari in Iure Canonico homicidium casuale : quia non est patratum ex proposito , & intentione. Similiter vocat homicidium casuale , qui in rixa inopinata alium occidit , & pro vtroque casu plures citat : & iuxta hanc sententiam homicidia casualia erunt etiā illa , quæ sunt volita indirecte , & in causa , taliter , dum causa non est illativa effe-

ctus,

ctus , ut si venenum daret. Afferit tamen , ex huiusmodi homicidio casuali oriri irregularitatem , licet diversam , & facilius solubilem. Latius videtur distinguere homicidium in casuale , v. gr. dum quis , nec dubitans , nec de morte cogitans ponit actionem , ex qua mors sequitur : & ex hoc homicidio non incurritur irregularitas. 2. Homicidium mixtum ex casuali , & voluntario , v. gr. dum quis ponit actionem , ex qua , nec semper , nec sàpè sequitur mors ; sequitur tamen aliquando: & si actio esset aliiande licita ; si non cavisti ex negligentia gravi , incurris irregularitatem ; secus si ex levi. Constat ex cap. Presbyter de homicidio. 3. Homicidium voluntarium , v. gr. dum quis ponit actionem , ex qua sequi solet mors ; eam tamen ponit animo vulnerandi ; non animo expresso occidendi. Hic videtur incurrire irregularitatem impositam homicidio voluntario.

65 Rursus Canones distinguunt inter dantem operam rei licitæ , & illicitæ : quia dans operam rei illicitæ , facilius creditur voluisse indirecte homicidium , præsertim si res sit illicita propter periculum homicidij , & tunc in confusio cognoicitur homicidium. Hac ratione Cleri-

cis.

cis prohibitum est hastilicidium , & incurritur irregularitas ex homicidio sequito, quamvis adhibita sit sufficiens diligentia ad illud vitandum. Tunc enim non incurritur irregularitas propter homicidium, quod supponitur inculpabile; sed propter inobedientiam circa materiam homicidij, & per sacre observantiae violationem contra statutum Clericalem. Venatio tamen non tam est prohibita propter periculū homicidij; quam propter decentiam, dum est immoderata , & ideo ex morte inde secuta discurrendum est, ut supra ; & similiter de equitatione Religiosi inibiti equitare: etsi quoad forum externum eos puniant ut irregulares. *Ad 3.* Dist. ant. etsi non prævideantur certò, & clare , conc. etsi non prævideantur in confusso, neg. ant. semper tamen ita prævidentur aut præsumendum est prævideri; quia occissus vir est idem cum uxore, & filiis ; non tamen tenetur ad solvendum creditoribus, ut dicemus disp. Ieq nisi forte mortem fecit ex intentione damificandi creditoribus; quamvis præviderit illud damnum : quia occidens est causa per accidens istius damni non intenti.

66 Obijc. 3 . Si sufficeret prævisio ef-
fe-

fectus in causa ad voluntarietatem , effectus sequitus ex volitione necessaria cu cognitione effectus esset voluntarius. Sed hoc est falsum iuxta omnes : ergo non sufficit prævisio effectus in causa , ut sit voluntarius. Pto. mai. Volitio causæ est virtualis volitio effectus ergo licet volitio causæ sit necessaria , erit voluntarius effectus. Prob. ant. Illa est volitio virrualis effectus, quæ æquivalet volitioni formalis. Sed volitio causæ connexæ cum effectu æquivalet volitioni formalis in ordine ad inducendum effectum, etiam non prævisum: ergo. Resp. Neg. mai. Ad prob. dist. ant. Volitio causæ est virtualis volitio effectus in ordine ad existentiam effectus, conc. antec. in ordine ad volendum effectum, neg. antec. Ad prob. dist. similiter mai. & min. & neg. cons. Itaque volitio causæ necessariò connexæ cum effectu æquivalet volitioni formalis effectus in ordine ad existentiam effectus: quia effectus æquè existet posita volitione efficaci causæ , ac si daretur volitio formalis effectus; sed non æquivalet volitioni formalis effectus in ordine ad volendum, & affective tendendum circa effectum: quia non potest prudenter præsumi volentem necessariò causam , hoc præ-

præcisè velle effectum: siquidem respectu existentie effectus eodem modo le. haberet voluntas, ac si non daretur cognitio effectus. Sed si non daretur cognitio effectus, neque voluntas poneret effectum *ut causa cognoscitur*, neque effectus esset volitus; sed purè physice produceret meditatem effectum; ergo etiam posita prævisione effectus, voluntas non velleret effectum, neque illum ponet *ut causa cognoscitur*; sed solum *ut causa purè physica*.

§.

67 Dividitur etiam voluntarium in directum, & indirectum, & licet Vazq. disp. 24. cap. 1. pro eodem accipiat voluntarium directum, ac voluntarium *in se*, & voluntarium indirectum, ac voluntarium *in causa*, & omne voluntarium *in se* sit voluntarium directum; & omne voluntarium *in causa* sit voluntarium indirectum Nihilominus quia Div. Thom. 1.2. q.77. art. 7. Post voluntarium *in se*, & *in causa* ponit divisionem voluntarij in directum, & indirectum. Aliqui censem inter hæc extrema solum dari distinctionem rationis ratiocinantis; vel ad summum ratiocinate. Alij cum Thomistis aliquam veram diffe-

differentiam intendunt assignare, quæ non bene percipitur: quia in eo articulo dicit: *Dari voluntarium in se*, quando voluntas directè in illud fertur. Secundum causam, quando voluntas fertur in causam, & non in effectum, ut patet ex eo, qui voluntariè inebriatur, & ibi definit voluntarium directum, Directè peccatur in id, quod voluntas fertur; indirectè autem illud, quod voluntas potuit prohibere, & non prohibuit. Ecce definitiones voluntarij *in se*, & voluntarij directi synonymè sunt eisdem; & definitiones voluntarij *in causa*, & voluntarij indirecti, facile potest dici esse eisdem. Quia ebrietas potest dici indirectè voluntaria, sicut communiter tale dicitur voluntarium *in causa*: quia potuit vitari, & non est vitata: Sed nolo de nomine item agere.

§.

68 Dividitur etiam voluntarium in formale, & interpretativum, seu præsumptum. Sed ut advertit Suarez disp. 1. sect. 4. Oviedo controv. 1. num. 92. Ariaga disp. 8. sect. 4. Ribad. disp. 2. num. 3. Dupliciter potest præsumi consensus. 1. iudicando, quod de facto non habet voluntatem

tem oppositam; imo prudenter iudicando, quod si adverteret has circunstan-
tias, haberet voluntatem donandi, v. gr.
2. Prudenter iudicando, quod hic, &
nunc habet hanc voluntatem. Hic con-
sensus absolutus interpretativus requiri-
tur ad exercendum licet actus iurisdi-
ctionis, & non sufficit primus. Hac ratio-
ne ad licet audiendas confessiones non
sufficit prudenter iudicare, Episcopum
daturum facultatem, si peteretur: quia haec
actiones petunt, defacto dari iurisdictionem,
qua non datur per voluntatem condi-
tionate existentem; sufficeret tamen, si
quis peteret facultatem a potente illam
facile negare; & non negasset; & audire
penitentes coram Episcopo: quia tunc
prudenter iudicatur, dari voluntatem ab-
solutam ex illa regula: qui tacet, consentire
videtur.

69 At vero ad exercendas alias ac-
tiones, qua ut licite fiant, solum postulant
fieri, altero non invito, dicunt hi AA. suf-
ficere primam voluntatem interpretati-
vam. Hac ratione Religiosus iter faciens
potest accipere licet pecuniam ex inter-
pretativa voluntate Superioris. Et debiti-
tor, quandoque differt solutionem ex in-
terpretativa voluntate domini. Et multi

excusant usurpatam rem alienam sub
ratihabitione de futuro, v. gr. filios, ami-
cos, & famulos. Ex 1. Inter omnes 47. Pa-
rag. recta de furtis. Similiter alij excus-
ant a peccato contra votum paupertatis,
Religious propter presumptam fa-
cilitatem, quam si peterent, facile obti-
nerent. Ita Suarez tom. 3. de Relig. lib. 8.
capit. 11. num. 8. Thom. Sanch. lib.
7. Summa cap. 19 Lugo tom. 1. de Iust.
disp. 3. sect. 7. & alij. Quod limitant, ut
non extendatur ad eas Religiones, in quibus
adeo viget observantia paupertatis,
ut constet, hoc esse Superioribus invo-
lontarium non solum quoadmodum; sed
etiam quoad substantiam. Addit Suarez,
Thom. Sanch. Lesius lib. 2. de Iust. cap.
41. num. 74. Castropalao tom. 3. tra. 16.
disp. 3. punct. 23. Haec non excusari a
peccato veniali, dum facilis est aditus
ad superiorem: quia sunt involuntaria
quoadmodum.

70 Hac eadem regula de voluntate
presumpta licet aliquando facere contra
corticem legis: quia si legislator adesse
in his circumstantijs, ita decerneret; & si
hunc casum praevidisset, generalem pro-
hibitionem non posuisset. Et universaliter
in dubio de extensione, & contractio-

ne obligationis obiectivæ, voluntatis, & materiæ in præcepto, lege, & voto, contractu, & testamento, interpretatio prudenter fit iuxta voluntatem habitualem personæ mandantis, voventis, contrahentis: quia censetur voluisse id, quod voluisse set, si advertisset hunc casum: & quod decerneret, & mandaret, si nunc esset iudex. Ita Lescius lib. 2. de Iust. cap. 18. nu. 72. & cap. 41. nu. 45. & 52.

71 Verum fortè alicui videbitur cum Lescio lib. 2. de Iust. cap. 41. num. 79. nimis laxa illa sententia de voluntate interpretativa: quia alias dicit ferè omnes acceptiones, donationes, usus, qui à Superioribus concedi solent, essent liciti sine expressa licentia: quia in illis omnibus prudenter iudicatur, concedendam esse licentiam, si petatur: ideo dicit, non sufficit ad licite accipendum A, quod prudenter indices, quod si peteres concederetur licentia; sed ulterius requiritur, prudenter iudicare Superiorum nō velle, nos in illis circumstantijs petere: sicut ad utendum epiqueia, requiritur iudicare non fuisse legislatoris mentem nos obligare in hoc casu. Hæc ille. Prudenter autem iudicatur, Superiorum non velle non petere, quando res vrget, est occupatus

in rebus exiguis, & frequenter ovijs, & ad illa est generalis, vel tacita facultas saltem ad breve tempus, quæ facultas in alijs, & alijs Religionibus, & domibus est actior, vel strictior, ut usus interpretatur.

72 Ratio autem, quare hæc liceant, patet ex dictis: quia sufficit ad evitandum peccatum grave contra iustitiam, & contra votum paupertatis, quod facit, actionem non esse iniuriosam respectu domini, neque proprietariam respectu subditi. Sed hæc voluntas præsumpta facit, actionem non esse iniuriosam respectu domini, neque proprietariam respectu subditi: ergo sufficit ad vitandum peccatum grave. Prob. min. In primis non est iniuriosa domino: quia hæc actio non sit, invito domino; sed potius ex eius voluntate præsumpta. Deinde non est actio proprietaria respectu subditi: quia subditus re uituit nomine Superioris, & reverendo Superioris consentum, ita ut ex presenti voluntate non uteretur re sine consensu Superioris, vel si iudicaret, id esse contra voluntatem Superioris. Sed hoc sufficit, ut actio non sit proprietaria: ergo. Hoc tamen voluntarium interpretativum non est propriè, & positivè voluntarium; sed solum

negativè, id est, non in voluntariū, seu non invitum.

SECTIO VII.

De divisione voluntarij in actuale, habituale, & virtuale.

73

Voluntarium *actuale* est voluntas physicè existens. Voluntarium *habituale* est volitio physicè præterita, & moraliter perseverans: quia non est retractata. Hæ ratione si heri habuisti intentionem applicandi sacrificium pro animabus Purgatorij, & hodie non recordaris animarum Purgatorij, sed non revocasti intentionem, hodiernum sacrificium est moraliter voluntarium pro animabus Purgatorij, ut docet Lugo disp. 7. de Sacram. cum communi contra Vazquez. Mitto alias habitualitates: quia ad rem prætentem non faciunt.

74 *Voluntas virtualis* prout ab *habituali* distinguita, est illa, quæ quoad efficiētiā æquivalēt volitioni formalī, & est illa, quæ cum sit advertenter cōpta, perseverat in effectu physicè contiguo, ut contingit in eo, qui intentione celebran-

di

di pergit ad sacellum, induit vestes, et si tendens ad altare distractus prosecutur sacram. Difficultas est, quidnam sit necessarium, ut intentio, quæ fuit formalis existat virtualiter? Suare. 1. 2. trac. 3. disp. 6. sect. 3. num. 11. dicit, intentionem formalem virtualiter manere, dum manet actus externus imperatus. Salas tract. 7. disp. 2. dicit, manere in electione ab illa relicta. Lugo disp. 7. de penit. num. 40. & disp. 4. de Sacrament. sect. 5. Gaspar Hurtado, Dicastillo disp. 1. de matri. dub. 3. Oviedo hic controv. 1. num. 140. dicunt cum alijs, tempore distractionis manet physicè aliqua actualis volitio; sed tam remissa, & confusa, ut reflexè discerni non possit: quia ratione licet in se formalis sit, dicitur *virtualis*: quia non bene percipitur, quomodo posset existere motus localis, quo quis iter agit, & pulsat hanc cordam præ alia, si non daretur hic, & nunc actus internus Imperans, & dirigenς: quia hic modus pulsandi est artificis: & ab arte provenit: cum nunquam nisi in peritis experiamur armoniosè pulsari, & licet proveniat ab habitu, habitus non tollit; sed potius iuvat, ut citius, & facilius pulset. Et hæc *virtualitas* sufficit ad novum meritum, & demeritum, vo-

G 2

ca-

calem orationem, & sacramentorum administrationem, iuxta omnium sententia apud Lugo disp. 8. de Sacram. num. 74. alias de ferè omnium Sacramentorum valore posset dubitari: idemque de contractibus, testamentis, & donationibus: quia tamen ipse dicit disp. 2. de pœnit. num 41. per omnimodam oblivionem, tolli intentionem virtualem sufficientem ad sacramentum, res in praxi non caret scrupulo. Coninch tamen apud ipsum disp. 8. de Sacram. num. 33. dicit, intentionem virtualem non manere in actibus intellectus, & voluntatis; sed in actibus phantasie, & appetitus sensitivi, qui verè dantur etiam in distracto. Ex quo videtur, etiam sufficere ad novam obligationem voti, contractus, legis: quia licet fiat tempore distractiois; non ramen extra statum libertatis sufficientis ad peccatum. Promissio vero, seu contractus factus in ebrietate; licet prævisus, non sufficit ad obligandum: quia sub eo statu non datur libertas ad peccatum: non enim peccaret committens homicidium in ebrietate, et si prævisum, dum ilud committit; sed solum dum dedit causam homicidio: quia tunc solum habet libertatem, & ad promissionem votum.

con*i*

contractum validum, requiritur hæc fieri sub plena libertate, quando fiunt. Ita Lugo disp. 8. de Sacram. à num. 10. Tho. Sanch. lib. 1. summæ cap. 15. à num. 41. Deinde hæc intentio virtualis aliquando valet contra intentionem formalem, ut dum aliquis in Canone ex consuetudine, & per inadvertentiam proffert nomen Pontificis defuncti.

75 Sciendum tamen est, quòd si aliquis exercitè donaret equum in crastinum, vel contraheret matrimonium per procuratorem, valeret ille contractus, quamvis contrahens dormiat tempore, quo procurator contrahit: quia consensus præteritus pertinet ad valorem contractus, non ut virtualiter; sed ut habitualiter permanens, sicut consensus sponsi manet habitualiter, donec adveniat consensus sponsæ, ut verius iudico contra Dicastillo. Hæc sufficiant.

(X)(o)(X)(oX)(o)(X)(o)X
(X)(o)(X)(o)(X)(o)X
(X)(o)(X)(o)X